

Literární údaje z 5. Terez. kotl. (les Myslivna u Libochovic), 7. Středočes. tab. (hřeben Šebín u Libochovic) a 27. Tachov. bráz. (Planá u Mariánských Lázní) jsou málo pravděpodobné. Charakter stanoviště neodpovídá ekologickým nárokům druhu. Zřejmě jde o záměnu s *D. mezereum*.

Celkové rozšíření: Evropa, kromě s. části, na východ po z. Ukrajinu, na jihu a jihovýchodě pouze v horách s. Španělska, Itálie a Balkánského poloostrova. — Mapy: GROSSET Bjull. Moskov. Obšč. Ispyt. Prir., ser. biol., 1964: 5, 1964; HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 1965: 220, 1965; MEUSEL et al. 1978: 295.

2. *Thymelaea* MILL. — vrabečnice

Thymelaea MILLER Gard. Dict., ed. 4, sine p., 1754, nom. cons. — Syn.: *Ligia* FASANO Atti Accad. Napoli 1787: 245, 1788. — *Stellera* L. Sp. Pl. 512, 1753 p. p. — *Passerina* L. Sp. Pl. 559, 1753 p. p.

Lit.: BRECHER G. (1941): A *Thymelaea* — génuusz és fajai. Ind. Horti Bot. Univ. Budapest 5: 57–116. — TAN K. (1980): Studies in the Thymelaeaceae II. A revision of the genus *Thymelaea*. Not. Roy. Bot. Gard. Edinburgh 38: 189–246.

Jednoleté byliny. Kořen hlavní tenký, vz. jednou vidličnatě větvený; postranní kořeny krátké, nevětvené. Lodyha vzpřímená, nevětvená nebo chudě větvená ± v hor. polovině. Listy úzce kopinaté až čárkovité, přisedlé. Květy nenápadné, vždy v paždí listu a dvou listenů, jednotlivé nebo ve svazečcích po 2–4, přisedlé; češule neopadavá, džbánkovitá, přitiskle chlupatá, žlutozelená; kališní cípy přímé, žlutavé; semeník na vrcholu přitiskle chlupatý; čnělka krátká; nektarium zakrnělé nebo zcela chybí. Plod nažka uzavřená v zaschlé neopadavé češuli. — Asi 30 druhů v mírném a subtropickém pásu Evropy, s. Afriky a jz. Asie, s těžištěm výskytu ve Středozeří a na Pyrenejském poloostrově. — Autogam. Entomogam.

1. *Thymelaea passerina* (L.) COSS. et GERM. — vrabečnice roční Tab. 84/3

Thymelaea passerina (LINNAEUS) COSSON et GERMAIN Syn. Fl. Env. Paris, ed. 2, 360, 1859. — Syn.: *Stellera passerina* L. Sp. Pl. 559, 1753. — *Thymelaea arvensis* LAM. Fl. Franç. 3: 218, 1778, nom. illeg. — *Ligia passerina* (L.) FASANO Atti Accad. Napoli 1787: 245, 1788. — *Stellera annua* SALISB. Prodr. Stirp. 282, 1796, nom. illeg. — *Passerina stellera* RAMOND ex LAM. et DC. Fl. Franç., ed. 3, 3: 361, 1805. — *Passerina annua* (SALISB.) WIKSTRÖM Kongl. Vet.-Akad. Handl. 1818: 320, 1818, nom. illeg.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1543. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1457. — Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 3827. — Fl. Distr. Bacov. Exs., no 94.

Jednoleté byliny. Lodyha (10–) 15–40 cm vys., vzpřímená, oblá, tenká, nevětvená nebo chudě větvená ± v hor. polovině, lysá. Listy střídavé, přisedlé, úzce kopinaté až čárkovité, 5–15 mm dl., 1,0–2,5 mm šir., na vrcholu zašpičatělé, směrem k vrcholu lodyhy se pozvolna zmenšující, lysé, někdy na rubu žláznatě tečkované, světle zelené. Květy oboupohlavné, jednotlivé nebo ve svazečcích po 2–4, vyrůstají z chomáče bílých chlupů v paždí listu a dvou listenů, přisedlé; listeny 2–3 mm dl., kopinaté, přisedlé, na bázi na okraji řídké brvitě. Češule 1–2 mm dl., 1,0–1,5 mm šir. (za plodu); kališní cípy vejčité, na vrcholu tupé, ± 1 mm dl., na vnější straně přitiskle chlupaté; prašníky žlutooranžové, nitky krátké, ± 0,2 mm dl.; čnělka ± 0,5 mm dl., blizna paličkovitá, na povrchu jemně bradavčitá. Nažka hnědozelená,

Význam: Obsahuje toxické diterpenoidní alkoholy, vykazující mj. i karcinogenní aktivitu, a vonné kumariny a jejich glykosidy (např. dafnetin, dafnoretin, umbelliferon aj.). Často pěstován na skalkách v mnoha vyšlechtěných kultivarech: cv. Albo-marginata a cv. Variegata s panašovanými listy nebo jejich okraji; cv. Eximia s velkými sytě růžovými květy a nejčastěji pěstovaný cv. Alba s bílými květy.

hruškovitá, 1,5–2,5 mm dl. Semena kuželovitě vřetenovitá, na delším vrcholu zašpičatělá, 1–2 mm dl., bílá. VII–VIII. Tf. Tox.

$2n = 18$ (ČR: 20a. Bučov. pah.)

Ekologie a cenologie: Výslunné svahy s xerothermní vegetací, rumišťe, úhory, okraje polí a vinice; na minerálně silných, bázemi bohatých půdách. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Caucalion lappulae*, *Festucion valesiaceae* a *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Vzácně v termofytiku stř. Čech a j. Moravy, jen ojediněle v nejteplejších oblastech mezofytika. Izolovaný výskyt na Strakonických vápencích, u Opavy, Nového Jičína a Vizovic. V planárním a kolinním stupni (max.: Borač u Tišnova, 430 m). — Mapy: ŠMARD A XM 1963: 245 (Morava); SLÁVIK FKS 1990: 165.

T: 7b. Podřip. tab. (Hošťka; Snědovice; vrch Říp u Roudnice nad Labem), 7c. Slán. tab., 10a. Jenšt. tab. (Brnky; Dolní Chabry), 11a. Všet. Pol., 11b. Poděb. Pol. (Lysá nad Labem; Zbožičko; Kutná Hora), 12. Dol. Pojiz. (Živonín; mezi Kbellem, Jiřicemi a Mladou; Mladá Boleslav), 16. Znoj.-brn. pah., 17b. Pavl. kop., 17c. Milov.-valt. pah. (Hlohovec; Sedlec), 18a. Dyj.-svr. úv. (Šanov; Nový Přerov; Novosedly), 18b. Dolnomor. úv. (Bzenec; Veselí nad Moravou), 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah., 21. Haná. — M: 37f. Strak. váp. (Řepice; Drouzetice; Domanice; Rovná), 45a. Loveč. střed. (Stvolínky, 1856), 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras (vrch Hády u Brna), 74b. Opav. pah. (Střebovice; Štáblovice), 76a. Mor. brána vl. (Dobrotice; Nový Jičín), 79. Zlín. vrchy (Kostelec), 80a. Vset. kotl. (Jasenná u Vizovic, 1885).

Celkové rozšíření: Jižní a stř. Evropa (na sever po 53° s. šířky, severněji jen synantropně), střed a jih evropské části SSSR; Střední Asie, na východ po Altaj, izolovaně v Pá-

kistánů. Na jih zasahuje do s. Afriky (z. část) a do oblasti Perského zálivu. Zavlčena v Severní Americe a v Austrálii. — Mapy: MEUSEL et al. 1978: 296; TAN 1980: 239.

Ordo Saxifragales — lomikamenotvaré

79. Grossulariaceae DC. — rybízovité, meruzalkovitě*)

Syn.: Ribesiaceae A. RICHARD

Lit.: JANCZEWSKI E. (1907): Monographie des Grosseillers. Ribes L. Mém. Soc. Phys. Hist. Natur. Genève 35: 199–517. — BERGER A. (1924): A taxonomic review of Currants and Gooseberries. Techn. Bull. New York St. Agric. Exp. Stat., no 109: 1–118.

Zpravidla opadavé dřeviny bez mléčnic. Listy střídavé, jednoduché, dlanitě členěné, bez palistů. Květenství hroznovitá, na vrcholu zkrácených větví či úžlabní, nebo květy jednotlivé. Květy nevelké, obvykle oboupohlavné (někdy rostliny dvoudomé), pravidelné, různobalné, 5četné (vz. 4četné); kalich 5cípý, zvětšený, na bázi srostlý (až trubkovitě či zvonkovitě); korunních lístků 5, drobné až zakrnělé; tyčinek 5, episepalní, prašníky introrzní; semeník spodní až polospodní, jednopouzdrý, srostlý ze 2 plodolistů (gyneceum parakarpní), s početnými obrácenými vajíčky se 2 vaječnými obaly, na 2 nástěnných placentách; čnělka jedna, přímá, blizny 2. Plod bobule. Semena s endospermem, s rosolovitou vnější a tvrdou vnitřní vrstvou osemení. — 1 rod (asi 180–190 druhů) převážně v mimotropických pásech s. polokoule.

1. Ribes L. — rybíz, meruzalka, srstka (angrešt)

Ribes LINNAEUS Sp. Pl. 200, 1753. — Syn.: *Grossularia* MILL. Gard. Dict., ed. 4, sine p., 1754. — *Ribesium* MED. Philos. Bot. 1: 120, 1789. — *Botrycarpum* A. RICHARD Bot. Méd. 2: 487, 1823 — *Coreosma* SPACH Ann. Sci. Natur.-Bot., ser. 2, 4: 22, 1835. — *Chrysobotrya* SPACH Ann. Sci. Natur.-Bot., ser. 2, 4: 18, 1835. — *Calobotrya* SPACH Ann. Sci. Natur.-Bot., ser. 2, 4: 21, 1835. — *Liebichia* OPIZ Beleh. Herbarsbeil., no 26, 1844. — *Limnobotrya* RYDB. Fl. Rocky Mountains 396, 1917.

Lit: OPIZ P. M. (1844): Belehrende Herbarsbeilage, no 24–36. Prag. — LOZINA-LOZINSKAJA A. S. (1954): 9. Smorodina — Ribes L., 10. Kryžovnik — *Grossularia* Mill. In: SOKOLOV S. Ja. [red.], Derevja i kustarniki SSSR 3: 177–225. Moskva et Leningrad. — MARCZEK E. (1962): Saxifragaceae. In: MAŁAŁSKI J. [red.], Atlas flory polskiej i ziem ościennych 11/5: no 1312–1342. Warszawa et Wrocław. — BLATTNÝ C. et al. (1971): Rybíz, angrešty, maliníky a ostružiníky. Praha. — BAUER R. et al. (1962): Ribes L. In: KAPPERT H. et RUDOLF W. [red.], Handbuch der Pflanzenzüchtung, ed. 2, 6: 439–476. Berlin et Hamburg. — WEINERT E. (1985): Eine Bemerkung zum Formenkreis von Ribes rubrum L. Mitt. Flor. Kart. 11: 12–14.

Poznámka: V literatuře bývá dosti často oddělován jako samostatný rod *Grossularia* MILL. Při širším pohledu se zdá vhodnější ponechat jediný rod, *Ribes* L., který se ovšem rozpadá na řadu morfologicky a chorologicky charakterizovaných skupin, sekcí či podrodů (staršími autory byly někdy považovány za rody). V naší květeně je zastoupeno 6 takových skupin, uváděných někdy pod následujícími rodovými jmény: *Ribes* L. s. str. (*Ribes rubrum* agg., *R. petraeum*), *Liebichia* OPIZ (*R. alpinum*), *Botrycarpum* A. RICHARD (*R. nigrum*), *Chrysobotrya* SPACH (*R. aureum*, *R. odoratum*), *Calobotrya* SPACH (*R. sanguineum*) a *Grossularia* MILL. (*R. uva-crispa* s. l.).

Keře s četnými pokroucenými kořeny, z nichž často vyrůstají adventivní výhonky. Větve s hladkou, obvykle tmnou až šedou borkou. Pupeny zpravidla vejcovité, elipsoidní až kuželovité, hnědé až načervenalé, s nečetnými, střechovitě uspořádanými šupinami. Listy střídavé nebo po několika na vrcholu zkrácených větví, řapíkaté, dlanitolaločné až dlanitodílné, zubaté či pilovité (alespoň v distální části), s dlanitou, na rubu často vyniklou žilnatinou, bez palistů, řapík někdy s rozšířenou bází. Květy obvykle v převislých hroznech, někdy jednotlivé nebo po dvou nebo v přímých hroznech, oboupohlavné či jednopohlavné (dvoudomé), krátce stopkaté v úžlabí listenů (listénce jen zřídka vyvinuty, opadavé), stopky s uzlinou či bez ní. Kalich na bázi srostlý v krátkou až dlouhou trubku, kališní trubka i cípy nápadněji zbarvené, vzhledu koruny, korunní lístky volné, drobné, nenápadné, zpravidla obvejčité až kopisťovité či šupinovitě; tyčinky ke kališní trubce přirostlé, konektiv nezřetelný nebo zbytnělý, prašníky žluté, pylová zrna (8–) 10–16porátní, kulovitá, exina tenká, nezřetelně skulpturovaná; semeník srůstá radiálně s ostatními květními částmi, čnělka často na bázi se žláznatým valem. Plod vícesemenná bobule, na vrcholu s vytrvávajícími zbytky kalicha. Semena s endospermem, do něhož je zanořen drobný zárodek. Keře se obnovují vegetativními výhonky, jednotlivé části vytrvávají v přírodě asi 6–8 let, v kultuře i déle. Časně kvetoucí. — 180–190 druhů převážně v s. mírném pásu

*) Zpracoval J. Kirschner

Tab. 84: 1 *Daphne mezereum*, za plodu, 1a – za květu, 1b – květ. – 2 *D. cneorum*. – 3 *Thymelaea passerina*, 3a – plod.

354 *Daphne*

[Tab. 84] 355